

Bölüm 14

ÖRGÜTSEL ALANDA EKOFEMİNİZM VE ULUSAL LİTERATÜRDEKİ YERİ

Ekin AKDENİZ¹

GİRİŞ

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2023 yılı Küresel Riskler Raporu, artan jeopolitik gerilimleri ve sosyoekonomik risklerin getirdiği ortamı değerlendirmekte, dünyanın kritik bir dönüm noktasında olduğu birçok alanı vurgulamaktadır. Rapor, tamamı ekolojik olduğu kadar insani bir krizi de ateşleyebilecek gıda, su, metal ve mineral kıtlığı merkezli dört potansiyel konuya odaklanmaktadır (World Economic Forum, 2023, s 4,9). Burada konu olan ekolojinin zarar görmesinde sanayiye değinmek uygun olacaktır.

Batılı bilimsel Sanayi Devrimi adaletsizlik üzerine inşa edilmiştir. Yerli halkın emeğinin istismarı yoluyla -tarımsal, metal ve mineral varlıklarıyla- topraklarının ele geçirilmesine dayanması (Radford Ruether, 1995, s. 20) gibi vurgular geçmişte kalmış görünse de tüm bunların yansımaları ilerleyen zamanlarda ortaya çıkmıştır.

1950'li yıllardan itibaren katlanarak günümüze gelen çevre sorunları; günümüz dünyasında çevre kirliliği ile beraber daha da ilerleyerek ölümcül boyutlar seviyesine gelmiştir (Alkayış, 2021, s 13). Bir başka ifade ile çevre sorunları, günümüz insanı için temel bir sorun haline gelmiştir (Polat & Topçu, 2018, s 170).

Çevre ve insan ilişkilerinde yaşanan olumsuzluklara rağmen, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilinçlenme konusundaki olumlu örnekler ve etkinlikler yadsınmamalıdır (Ertan, 2004, s 93). Bir külfet haline gelen çevre sorunları için farklı eylemlere ihtiyaç ortaya çıkmış, çeşitli örgütlenmeler görülmeye başlamıştır.

1970'li yıllardan itibaren çevre sorunları uluslararası platformlara taşınmıştır. 1972'de yapılan Stockholm Konferansı örneği de bunun kanıtıdır. Türkiye'de de söz konusu Dünya Çevre Konferansı sayesinde çevre sorunlarının siyasallaşması gündeme gelmiştir (Nehir, 1993, s. 38).

¹ Dr. Öğr.Üyesi, Piri Reis Üniversitesi, eakdeniz@pirireis.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6223-9194

Dolayısıyla çevre sorunlarının külfeti uluslararası platformlarda fark edilerek, yerel platformlarda konuşulmuş bir temel sorun olarak tanımlanmıştır. Bu temel sorunu meydana getiren sorumlu ise insandan başkası değildir. Çevre konusundaki yaklaşımlara paralel olarak kadın hareketinin de feminist ve çevreci yaklaşımları gözlenmiştir.

Kadın hareketi, 1975’de Meksika’da ve 1985’de Nairobi’de kadınlarla ilgili iki dünya konferansında küresel olarak ilgi çekmiştir. Bu iki hareketin birleştiği 1992’deki Rio de Janeiro zirvesiyle birlikte, tam anlamıyla ana akım olmasa da tamamlayıcı bir feminist mevcudiyet, çevre ve kalkınma gündeminin esası haline gelmiştir (Resurrección, 2013, s 33).

1970’lerde ekofeminizm bir kavram olarak geliştiğinden beri, toplumsal cinsiyet eşit(siz)liği ve çevresel sürdürülebilirlik alanlarında tartışmalı ve büyük politika değişiklikleri olmuştur (Buckingham, 2004, s 146).

Zaten ekofeminizm de -çevre sorunlarını toplumsal eşitsizlik ve sistem sorunu olarak gören farklı kuramlarla beraber- eleştirel sosyal bilim paradigması olarak değerlendirilmektedir (Eryılmaz, 2017, s 168).

Disiplinler arası meselesinin kendisi gerçek çekişme alanı olsa da, çeşitli alanlardan ekofeminist akademisyenler tarafından sağlanan akademik çalışmalar (bunların yanı sıra kurgu ve kurgu dışı ekofeminist anlatılar), disiplinler arası bir ekofeminist araştırma alanı için güçlü bir temel oluşturmaktadır (Lauwers, 2016, s 3).

Söz konusu disiplinler arası çalışmalar dikkate alınarak ekofeminizm ile örgütsel düzlem ilişkisi ve Türkiye’de akademik literatüre yansımalarına yönelik bir çalışma hedeflenmiştir.

Çalışmanın izleyen kısmında önce kavramsal çerçeve oluşturulmuş, çalışma tekniğine ilişkin bilgiler Yöntem ve Veri kısmında ayrıntılandırılmıştır. Çalışmanın bulguları ise örgütsel düzlemde ekofeminizm bulgularını ve ulusal literatürün değerlendirilmesini içeren iki ayrı bölümde ele alınmış, Genel Değerlendirme ve Sonuçlar bölümüyle çalışma tamamlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ekolojik bilim, tüm yaşam biçimleri arasındaki karşılıklı ilişkilerle ilgilenir. Doğayı, insanı ve insan olmayanı uyumlu hale getirmeyi amaçlar. Bölünme ve uzmanlaşma çağında bütünleştirici bir bilimdir. Aynı zamanda mevcut toplumumuzun eleştirisini temel alan ve zorunlu kılan eleştirel bir bilimdir. İnsan

toplumunun doğal çevre ile uyum içinde yeniden inşa edilmesi için yol göstermesi bakımından da yeniden yapılandırmacı bir bilimdir (King, 1989, s 18-19).

1970'lerin feminist hareketinin bir parçası olarak ortaya çıkan ekofeminizm, *Françoise d'Eaubonne*'un 1974'de yayımlanan *Le féminisme ou la mort* (Feminizm ya da Ölüm) kitabıyla gündeme gelmiştir (Spretnak, 1987, s 5; Howell, 1997: 231). Yarım yüzyılı aşkın bir süre önce, feminizm ve ekolojinin yolları kesişmiş, feminist ve ekolojik temele dayanan ekofeminizm hayat bulmuştur.

Ekolojik tanımdan ekofeminizme doğru bir tanıma gidildiğinde, Puleo'nun (2017) yaklaşımı durumu açık bir biçimde ifade etmektedir. Puleo, ekofeminizmi açıklamanın kolay bir yolunun, onu feminizm ile ekolojinin buluşması olarak tanımlamaktan geçtiğinin üzerinde durmaktadır. Yazar, ekofeminizmin -özellikle genç kadınlar arasında- yükselişte olduğunu ve az bilinen ya da az anlaşılan uzun bir dönemi yavaş yavaş geride bıraktığını vurgulamaktadır.

Ekofeminizmin yükselişine ilişkin yazarın saptadığı nokta, bu yükselişin (elbette yazarın genç kadınlar şeklinde bahsettiği kısım göz ardı edilerek) aynı şekilde Türk akademik dünyasında karşılık bulup bulmadığı yönünde bir araştırmayı ve araştırma sorusunu gündeme getirmektedir.

Rao'nun (2012) tespiti, Batı'da ekofeminizm üzerine geniş ve büyüyen bir literatürün cinsiyet ve çevreyi daha çok ideolojik terimlerle ilişkilendirdiği yönündedir. Yazar, Hindistan'da ise çevresel yıkıma karşı artan protestolar, hayatta kalma ve geçim mücadeleleri, kast, sınıf ve toplumsal cinsiyet konularının derinden birbirine bağlı olduğu gerçeğinin öne çıktığını belirtmektedir.

Çetin (2005), çalışmaların yürütüldüğü ülkelerdeki gelişmişlik seviyesinin çalışmalara yansdığına üzerinde durmaktadır. Çevre sorunlarıyla bağlantılı olarak gelişmiş ülkelerde yaşam biçimi ve tüketimle ilişkili sorunlar öne çıkarken, gelişmekte olan ülkelerde az gelişmişliğin ve artan nüfusun yarattığı sıkıntılar öne çıkmaktadır.

Dolayısıyla farklı coğrafyalarda farklı biçimlerde ortaya çıkan literatür çalışmaları ve gerçeklik kendisini göstermekte, bu da Türkiye özelinde ayrı bir çalışmanın gerekliliğine olan ilgiyi artırmaktadır.

Plumwood (1986), ekofeminizm üzerine, teması kadının egemenliği ile doğanın egemenliği arasındaki bağlantı olan bir literatür bütününün gelişimine değinmektedir. Ekofeminist tema, yazarın tespiti çerçevesinde felsefe, siyaset ve düşünce tarihi alanındaki akademik kitap ve makalelerden aktivist çalışma, şiir ve romanlara kadar çeşitli edebi biçimler aracılığıyla bir dizi çalışmada önemli bir konumda olmuştur.

1960'ların sonlarından başlayarak edebiyatta çevre duyarlılığının görülmeye başladığı ve eserlerin üretilmeye başladığı süreçle birlikte farklı yaklaşımlar gelişmiştir. Ekofeminizm, toplumsal ekoloji, derin ekoloji ve ekopsikoloji gibi yaklaşımlar, kendi içinde edebî metinlerin değerlendirilmesine yönelik bir yöntemi de beraberinde getirmiştir (Ayaz, 2014, s 279).

Rao, Plumwood ve Ayaz'ın ekofeminist çalışmalarda bölgesel ve tema/alan tabanlı olarak anılan tespitleri, ekofeminizm üzerine çalışılan konular ve Türkiye'de yapılmış çalışmalarla ilgili ihtiyacın vurgulanmasına yardımcı olmaktadır.

Ekofeminizmin kök alanı olan feminizm özelinde, örgütsel düzlemde tartışmalar ve çalışmalar geniş bir alanda devam etmektedir. Örneğin Thomas ve Davies (2005), örgütsel direnç anlayışımızı geliştirirken hem örgüt teorisyenlerinin hem de feminist teorisyenlerin direncin öznesi ve nesnesi meseleleriyle mücadele ettiğini belirtmektedirler.

2018 yılında, bir İngiliz teknoloji şirketinin cinsiyet eşitliği konusunda kötü performans gösterdiğini fark ederek geçici -ana sorumlulukları daha fazla kadın yeteneğinin işe alınmasını sağlamak da dahil olmak üzere kadın işe alımını yönetmek, mevcut kadın personeli desteklemek ve onlara rehberlik etmek olan-Dünya'nın ilk feminizm şefini (feminizmden sorumlu başkan, CFO) işe alması (HR Magazine, 2018), örgütsel pratikte farklı bir yaklaşımın, özellikle insan kaynakları çerçevesinde önemli bir adımı olarak görülebilir.

Bell ve ark. (2020), cinsiyetçi eşitsizliği ve baskıyı azaltmayı ve nihayetinde ortadan kaldırmayı amaçlayan teorik bir perspektif ve toplumsal hareket olarak feminizme yönelik araştırmaların, Financial Times 50 listesine göre en prestijli yönetim ve organizasyon çalışmaları dergilerinde marjinal kaldığını saptamıştır. Feminizmin bu dergilerde nasıl çerçvelendiğine dair bir incelemeye dayanarak feminizmin nasıl temsil edildiğine yönelik birbiriyle örtüşen kategoriler tespit edilmiş, feminist bilginin "Gender, Work and Organization" dergisinde mevcut olsa da, en prestijli dergilerde feminist bilimin görece yokluğunu saptamışlardır.

Phillips ve Willatt (2020) da "Gender, Work and Organization" dergisinin bu kez ekofeminist kavramların örgüt çalışmalarına dahil edilmesinde öneminin büyük olduğunu belirtmesi, ekofeminizmin de feminizme benzer bir şekilde literatürde yer alabileceğinin bir işareti olmakla birlikte, ekofeminizm için de bir literatür çalışması yürütülebileceği ve bu çalışma kapsamında sonuçların değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

Anılan çalışmalar ve yorumlar dâhilinde, son yıllarda uluslararası literatürde rastlanılan ekofeminizm ile örgütsel düzlem ilişkisinin araştırılması, hangi

örgütsel konuların öne çıktığının saptanması, Türkiye’de akademik literatüre yansımalarının araştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmuştur.

Bu doğrultuda dört temel araştırma sorusu (AS) aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir:

AS-1: Uluslararası alanda ekofeminizm konusunda yapılmış çalışmalar, örgütsel alanda hangi konularda ağırlık kazanmaktadır?

AS-2: Türkiye’de ekofeminizme yönelik olarak yapılmış akademik çalışmalar, hangi alanlarla ilişkilendirilmektedir?

AS-3: Ulusal akademik literatürde örgütsel alanda yapılmış çalışma var mıdır?

AS-4: Türk akademik dünyasında ekofeminizme yönelik yayınlarda belirli bir yükselişi gösterecek gelişim bulunmakta mıdır?

Çalışmanın kapsamı, uluslararası alan için “Web of Science” ve “Scopus” veri tabanları ile Türkiye’de yayınlanan akademik hakemli dergiler için de elektronik ortamda barındırma hizmeti veren DergiPark ile sınırlandırılmıştır.

Yapılan ön incelemede uluslararası literatürde (“Web of Science” ve “Scopus”) ekofeminizmin örgütsel alan ile ilişkisini inceleyen bir sistematik literatür taramasına rastlanmamıştır. Ayrıca Türkiye’de ekofeminizm üzerine bir sistematik literatür taramasının yapılmamış olması, bununla birlikte çalışmada iki farklı sistematik literatür taramasına gidilerek hem ulusal hem uluslararası literatürün ele alınması çalışmanın önemini ve akademik alana katkısını göstermektedir.

YÖNTEM VE VERİ

Bu bölüm, örgütsel düzlemde ekofeminizm bağlantısının uluslararası kapsamda araştırıldığı ve ekofeminizmin ulusal literatürdeki durumunun araştırıldığı iki ayrı alt bölümde yürütülmüştür.

Her iki adımın veri toplama aşamasında, önceki araştırmacılar tarafından üretilen mevcut araştırma çalışmalarının gözden geçirilmesinin yapılandırılmış bir yolu olan sistematik literatür taramasından (Haneem & ark., 2017) yararlanılmıştır. Bu çalışmada sistematik analiz ve meta analiz yönlendirmeleriyle kabul gören PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) bildirimine uyulmuştur. Sistematik analiz, belirli bir araştırma sorusunu yanıtlamak için önceden belirlenmiş uygunluk kriterlerine uyan tüm görgül kanıtları derlemeye çalışmaktadır. Meta analiz, dahil edilen çalışmaların sonuçlarını entegre etmek ve özetlemek için istatistiksel tekniklerin kullanılmasıdır. Çoğu sistematik analiz meta analiz içermekle birlikte, tamamı

meta analiz içermemektedir (Liberati & ark., 2009). Literatürde, sistematik literatür taramasının sonunda betimsel analiz (örneğin Hutchings & ark., 2020) ve az sayıda da olsa doküman analizi (örneğin Wood, 2021) gibi bu çalışmada yararlanılan yöntemleri kullanan çalışmalar görülmektedir.

Çalışma yapısı gereği farklılaşan diğer yöntem ve veri ayrıntılarına aşağıdaki alt bölümlerde yer verilmiştir.

Çalışma verileri anket, gözlem ve görüşme gibi araçlarla toplanmamıştır. İnternet ortamında yayımlanan ve aşağıdaki adımlarda kaynakları belirtilen akademik verilerden yararlanılmıştır. Bu nedenle etik kurul izin ve onayı gerekmemektedir.

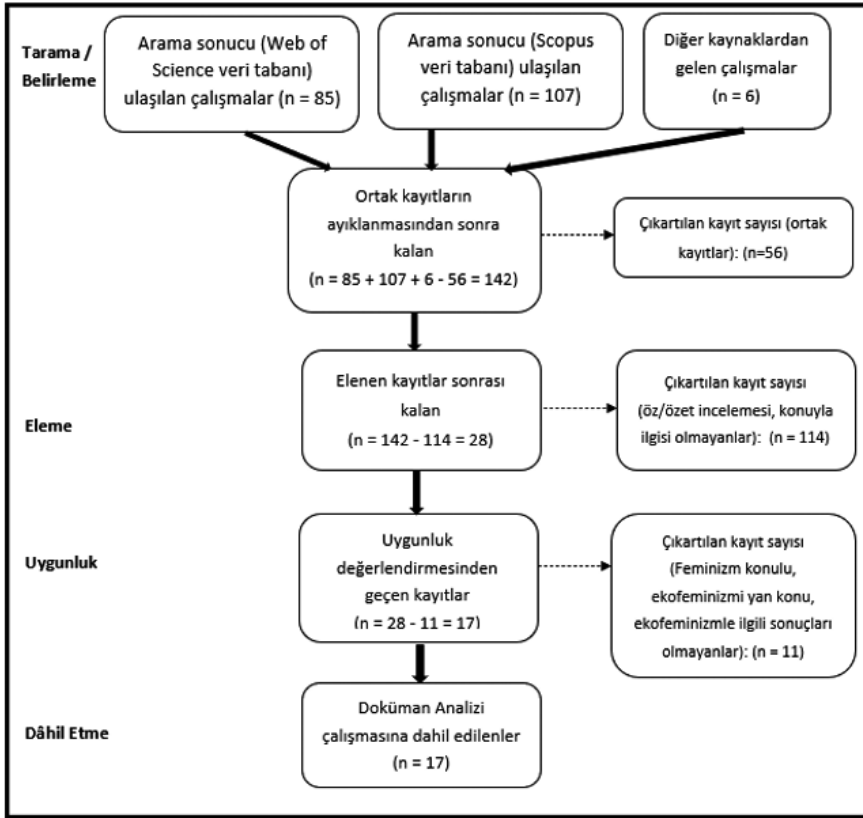
Uluslararası Kapsam

Birinci araştırma sorusuna yönelik olarak uluslararası alanda ekofeminizm konusunda yapılmış çalışmaların örgütsel alan konularıyla ilişkilendirildiği bu adımda, sağladıkları disiplinler arası üstünlük nedeniyle en popüler veri tabanları olarak belirtilen (Paul, 2021) “Web of Science” ve “Scopus” (Web of Science, 2023; Scopus, 2023) veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Arama stratejisi, anılan iki veri tabanında yer alan ekofeminizm çalışmalarının örgütsel alanda çalışılmış olanlarının sistematik olarak taranması biçimindedir. Veri tabanlarının sorgu ölçütlerine paralel olarak “ekofeminizm” ve “örgütsel” türevi sözcükleri de içerecek şekilde, İngiliz İngilizcesi ve Amerikan İngilizcesi farklılıklarını da karşılayan birer sorgu üretilmiştir. Ayrıca, sorgularda örgütselliği ararken sonuçları ve çalışma alanını olabildiğince geniş tutmak için “kurumsal” ve “yönetim” sözcükleri de sorguya eklenmiştir. Böylelikle kapsam dâhilinde olabilecek çalışmaların atlanması riski en aza indirgenecektir, genişleyen sorgu nedeniyle fazla çıkabilecek kayıtlar zaten sistematik literatür taramasında elenecektir.

Bu doğrultuda, veri toplama amacıyla anılan iki veri tabanında aşağıdaki gelişmiş sorgular çalıştırılmıştır:

Web of Science: *TS=((“ecofemin*” OR “eco-femin*” OR “eco femin*”) AND (“organi?ational” OR “corporate” OR “management”))*

Scopus: *TITLE-ABS-KEY((“ecofemin*” OR “eco-femin*” OR “eco femin*”) AND (“organi?ational” OR “corporate” OR “management”))*

Şekil 1. Uygulanan PRISMA Akışı (Uluslararası Kapsam)

20.8.2023 tarihinde çalıştırılan sorgular sonucunda “Web of Science” kaynaklı 85, “Scopus” kaynaklı 107 kayıt bulunmuştur. İki kaynak dışında eldeki 6 kayıtlı birlikte toplam 198 kayda ulaşılmıştır. Ortak kayıtlar Microsoft Excel 2016 yardımıyla ayıklanmış, son adımda eleme ve uygunluk ölçütlerine göre 17 kayda ulaşılmıştır. Burada PRISMA bildirimine göre uygulanan akışa Şekil 1’de yer verilmiştir.

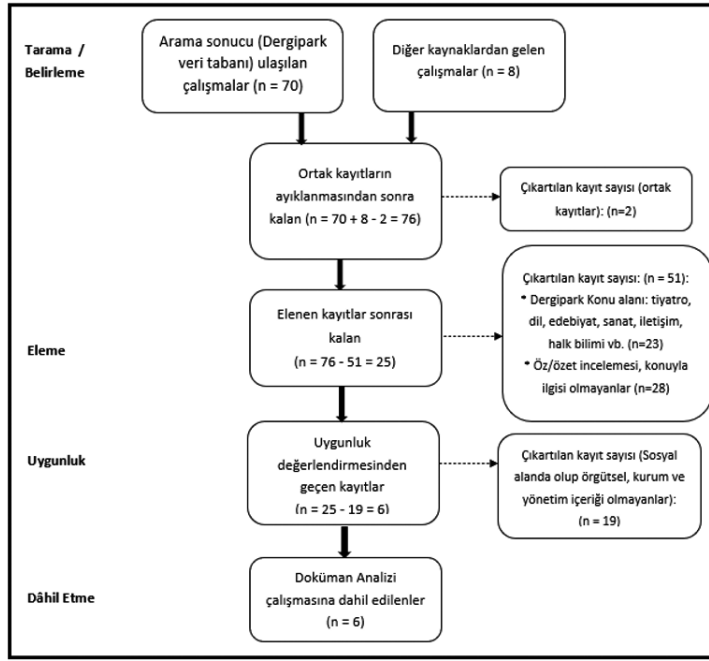
Sistemik literatür taramasının ardından birinci araştırma sorusunu cevaplamak üzere doküman analizi yöntemi ile çözümlemeye gidilmiştir. Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli metin biçimlerinin toplanması, incelenmesi, sorgulanması ve analizini içermektedir (O’Leary, 2004, s 177).

Ulusal Kapsam

Türkiye’de yayınlanan akademik hakemli dergilere elektronik ortamda barındırma hizmeti yanında editoryal süreç yönetimi hizmeti de veren DergiPark (DergiPark Hakkında, 2023), bu adımda veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Burada ikinci, üçüncü ve dördüncü araştırma sorularının karşılanması, yani Türk akademik dünyasında ekofeminizme yönelik olarak yapılmış çalışmaların hangi alanlarla ilişkilendirildiğinin bulunması, örgütsel alanda yapılmış çalışmaların varlığı ve ekofeminizme yönelik yayınlarda bir yükseliş bulunup bulunmadığının araştırılması amaçlanmıştır.

Arama stratejisi DergiPark veri tabanındaki (DergiPark, 2023) ekofeminizm çalışmalarının sistematik olarak taranması üzerine şekillendirilmiştir. DergiPark sorgu ölçütlerine uygun olarak “ekofeminizm” ve türevi sözcükleri de karşılayacak şekilde anahtar kelime, başlık ve öz için bir sorgu hazırlanmıştır. Aramalarda Türkçe ve İngilizce arama sözcüklerine yer verilmiştir. Yukarıda “Web of Science” ve “Scopus” veri tabanı sorgularında kullanılan joker karakter (wildcard) mantığı DergiPark ortamında farklıdır, bu nedenle arama parametreleri tam sözcük olarak kullanılmıştır. 21.8.2023 tarihinde aşağıdaki gelişmiş sorgu çalıştırılmıştır:

abstract: “ekofeminizm” OR abstract: “ekofeminist” OR abstract: “ecofeminism” OR abstract: “ecofeminist” OR abstract: “eko feminizm” OR abstract: “eko feminist” OR abstract: “eco feminizm” OR abstract: “eco feminist” OR abstract: “eko-feminizm” OR abstract: “eko-feminist” OR abstract: “eco-feminizm” OR abstract: “eco-feminist” OR title: “ekofeminizm” OR title: “ekofeminist” OR title: “ecofeminism” OR title: “eco-feminist” OR title: “eko feminizm” OR title: “eko feminist” OR title: “eco feminizm” OR title: “eco feminist” OR title: “eko-feminizm” OR title: “eko-feminist” OR title: “eco-feminizm” OR title: “eco-feminist” OR keywords: “ekofeminizm” OR keywords: “ekofeminist” OR keywords: “ecofeminism” OR keywords: “ecofeminist” OR keywords: “eko feminizm” OR keywords: “eko feminist” OR keywords: “eco feminizm” OR keywords: “eco feminist” OR keywords: “eko-feminizm” OR keywords: “eko-feminist” OR keywords: “eco-feminizm” OR keywords: “eco-feminist”

Şekil 2. Uygulanan PRISMA Akışı (Ulusal Kapsam)

Sorgunun 70 kalemlik sonucu dosyaya çıkılmış, DergiPark sorgusu öncesinde elde bulunan 8 kayıtlarla birlikte toplam 78 kayıt Microsoft Excel 2016 aracılığıyla incelenmiş, ortak kayıtlar elenerek 76 kayda ulaşılmıştır. PRISMA bildirimine göre son aşamada eleme ve uygunluk ölçütlerine göre elde edilen kayıt sayısı 6'dır. Ulusal çalışmaların incelendiği bu aşamada araştırma sorularına göre iki farklı yol izlenmiştir. Üçüncü araştırma sorusu çerçevesinde ulusal akademik literatürde örgütsel alanda yapılmış çalışmaların olup olmadığının saptanması için birinci aşamada (uluslararası alan) olduğu gibi yine sistematik literatür taraması ve doküman analizine başvurulmuş, PRISMA bildirimine göre uygulanan akışa Şekil 2'de yer verilmiştir.

Bununla birlikte, ikinci ve dördüncü araştırma soruları farklı bir inceleme gerektirmektedir. Türkiye'de ekofeminizme yönelik akademik çalışmaların ilişkili olduğu alanlar ve ekofeminizme yönelik yayınlarda belirli bir yükselişi gösterecek gelişimin sorgulanması, sayısal değerlendirme ihtiyacını göstermektedir. Burada, sistematik literatür taramasının ilk aşamasında ekofeminizmle ilgisi tespit edilen 76 ortak kayıt çözümlenmede kullanılmış ve bu amaçla betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz, çalışmanın türü ve kullanılan yöntemler, literatürün coğrafi ve tematik odağa göre sınıflandırılması, makale alıntı sıklığı

ve konunun kronolojik gelişimi gibi çalışılan makalelerin temel özelliklerini vurgulamaktadır (Urinbojev, Wickenberg & Leo, 2016). İzleyen bölümde bu veri ve yöntem yaklaşımı çerçevesinde değerlendirmeler içerilmiştir.

ÖRGÜTSEL DÜZLEMDE EKOFEMİNİZM BULGULARI

Bu bölümde, birinci araştırma sorusu çerçevesinde, Yöntem ve Veri bölümünde PRISMA bildirimine uygun olarak Şekil 1'de ayrıntılandırılan doküman analizi değerlendirmeleri içerilmektedir. Örgütsel düzlemde ekofeminizmle ilişkilendirilen çalışmalara yer verilmiş, bu çalışmalar ayrıca yorumlanmıştır. Bu çalışmada rastlanılan en eski örnek, Bullis ve Glaser'in (1992), örgütsel değişim ve postmodernizmi dikkate alan çalışmasıdır. Daha sonra Buhr ve Reiter'in (2000) kurumların hesap verebilirlik ilişkilerine ve Crittenden'in (2000) ekofeminist kapitalizme değinen çalışmaları göze çarpmaktadır. Doküman analizi ile öne çıkan görüşlerin aşağıdaki şekilde gruplanarak okuyucuya aktarımı takibi kolaylaştıracaktır.

Örgütsel Değişim ve Postmodernizm

Bullis ve Glaser (1992), yirminci yüzyılın büyük bölümünde örgütsel teorinin modernist varsayımları giderek daha fazla benimsediğini ve moderniteye meydan okunduğunu ifade etmektedir. Yazarlar, sömürgeleşmenin bitişiyle birlikte, örgütsel değişim akademisyenlerinin ve uygulayıcılarının artık sömürgeleştirici modernist teorilere güvenemeyeceklerini iddia etmektedir. Modernitenin evrensel bilgiye, teknolojiye, bilime ve akla vurgu yapan bir paradigma olduğu; örgütsel değişim bakışına hakim olan örgütsel gelişim yaklaşımlarının genel sistem teorisine dayandığı belirtilmektedir. Postmodern bir bakış açısına göre genel sistem teorisinin, önemli alternatifleri dışlayarak dikkati tekrarlayan belirli kalıplara odaklayan evrenselleştirici bir perspektif olduğu savunulmaktadır. Ekofeminizmin, örgütsel değişimin yeniden değerlendirilmesindeki olasılıklar açısından daha fazla araştırılması gereken, tarihsel açıdan değerli bir postmodern söylem olduğunun üzerinde durulmaktadır. Örgütsel düzlemde yazarların ekofeminist odağı, örgütsel değişim ve değişim stratejilerine yöneliktir.

Casey'e (2004) göre modernist ekonomi ve örgütsel rasyonelliğe yönelik postmodernist tartışmalar, örgütsel analize çok büyük katkılarda bulunmuştur. Postmodernist eleştiride bir eğilim, örgütsel yaşamın yeniden canlandırılması için yeni örgüt anlayışlarının ve kaynaklarının aranması yönündedir. Özellikle postmodern araştırma ve yorumlama biçimlerinden yararlanan ve bunlara katkıda bulunan feminist eleştiri, eleştirel örgütsel analize ilişkin yeni vizyonlar

sunmaktadır. Feminist postmodern eleştirileri ele alan makale, postmodernist düşünceyle eleştirel yaklaşımlar bağlamında ekofeminizme yer vermektedir. Yazar, ekofeminist eleştiri ve zorunlulukların örgütsel pratiği nasıl etkileyebileceğinin henüz belirlenmediğinin, ancak ekofeminist eleştirinin ve revizyonun ilk etkilerinin eko-sosyal ortamlarda örgütsel faaliyetin teorik olarak yeniden kavramsallaştırılmasında gözlendiğinin, yeni dile getirilen etik taleplerin yeni örgütsel faaliyet biçimlerini teşvik ettiğinin üzerinde durmuştur.

Hesap Verebilirlik

Buhr ve Reiter (2000), kurumların çevreye yönelik açıklamalarının doğal çevreyle ilişkilerini nasıl gördüklerini, çevre yönetimlerinin başkalarını nasıl etkilediğini ve onlardan nasıl etkilendiğini yansıttığını belirtmektedir. Kurumların hesap verebilirlik ilişkilerinin çevre raporlarına yansıyan dünya görüşü tarafından sınırlandırıldığının üzerinde duran yazarlar, çeşitli ülkelerdeki farklı kurumların çevre raporlarında ifade edilen bu görüşleri ele almışlardır. İnsanın doğayla ve kurumların toplumla ilişkilerine ilişkin temel varsayımları çevre felsefesiyle, özellikle de ekofeminist bakış açısıyla analiz etmişlerdir. Kurumsal çevre raporlarının, sürdürülebilir kaynak kullanımı gibi çevresel hedefler ile hissedar servetinin maksimize edilmesi, verimlilik ve üretkenlik gibi değerlerin karışımını yansıttığı saptamışlardır. Kurumların bilimsel ve teknolojik gelişmeleri geçmiş ve gelecekteki çevre sorunlarına çözüm olarak görmesine karşı ekofeminist eleştiriye gitmişlerdir. Çevresel çözüm olanaklarını, raporlarda hesap verebilirliğe yönelik niceliksel yaklaşımın soyutlama ve indirgemeciliğini sorgulamış, kurumların ve toplumun doğayla ilişkisinin ve kurumsal karar alma sürecinin yeniden kavramsallaştırılması çağrısında bulunmuşlardır.

Etik Davranış, Örgütsel ve Bireysel Etik

Crittenden (2000), ekofeminizm ve iş dünyası ilişkisini, kurumsal ve serbest piyasa yönüyle karşılaştırmalı olarak değerlendirmiştir. Psikolojik ve etik bir ekofeminist bakış ile ele alınan çalışmada, demokrasi ve insan hakları, çevre sağlığı, psikolojik sağlık ve hayvanlara karşı zulüm olmak üzere dört refah ölçeğindeki etkiler dikkate alınmıştır. Yazar, sembolik etkileşimcilik ve Antony Weston'ın kendi kendini doğrulayan indirgeme modelini kullanarak, ekofeminist bir yaklaşımın -kapitalist düşünce biçiminin aksine- ahlaki ve psikolojik sağlığı teşvik etme eğiliminde olduğunu savunmuştur. Ancak ekofeminizmin, kapitalizmin tüm biçimleriyle bağdaşmaz olmadığı belirtilmektedir. Geleneksel biçimlerden kökten farklı ama yine de belirli temel ilkelere saygılı bir kapitalizm olarak ekofeminist kapitalizm gündeme getirilmektedir.

Etik iklim, örgüt üyelerinin etik davranmaya içsel olarak motive edildiği durumlarda en etkili biçimde kendisini göstermektedir. Etkin kurumsal yönetim, kurumsal ve bireysel etik arasındaki uyumla güçlendirildiğinden, bu uyumu üreten unsurları anlamak önemlidir. Hem örgütsel düzeydeki değişkenler hem de bireysel düzeydeki değişkenler etik karar vermeyi etkilemektedir (Elango & ark. 2010, s 543). Örgütsel ve bireysel etik, Crittenden'in (2000) sunduğu yukarıdaki yapıda yer bulmuştur. Ekofeminist kapitalizm çerçevesinde, kurumun etik faaliyetleri ile vatandaşın etik faaliyetleri arasında kesin bir karşıtlık olmadığı belirtilmiştir.

Kurumsal Gerçek, Söylem ve Uygulamalara Yönelik Görüşler

Kurumsal çevreciliğin baskın söylem ve uygulamalarının, onu pazarlanabilir bir metaya veya daha fazla ekonomik büyüme ve rekabet avantajı için kullanılacak bir kaynağa indirgeyen araçsal bir doğa görüşünde gömülü olduğunun üzerinde duran Phillips (2014), bu durumun endişe verici bir atalete yol açtığını belirtmektedir. Bu nedenle karşılaşılan acil ekolojik sorunları çözmek için gereken daha radikal ve dönüştürücü yaklaşımların bir kenara bırakıldığını ifade etmektedir. Yazar, bu ataletin üstesinden gelmek için örgütlerde ve çalışanlarında yeniden değerlendirme ihtiyacından yola çıkarak ekofeminist felsefeyi ve Helene Cixous'un çalışmalarını birleştiren bir makale hazırlamıştır. Makale, şirketlere ve çalışanlarına duyguya ve organik iç içeliğe değer verme ve daha ekosentrik bir etkileşimi teşvik etme önerilerini getirmektedir.

Barthold, Bevan ve Corvellec (2022), kurumsal gerçeklere ekofeminist bakışla eleştirel olarak yaklaşmış, belirli ticari faaliyetlerin faydaları ve meşruluğuna ilişkin şirketler tarafından üretilen gerçeklere bir meydan okuma niyetlerini ortaya koymuşlardır. Üç çevre aktivistinin, Rachel Carson, Erin Brockovich ve Vandana Shiva'nın yürüttükleri mücadelelerde ekolojik krizlere nasıl tepki verdiklerinin analizine gidilmiştir. Ekofeminist uygulamanın, katı örgütsel gerçeği tamamlamadığı ve onu tartışmalı, koşullu ve kırılabilir bir olguya, yani gerçeği bir mücadele nesnesine dönüştürdüğü mantıkla analizlere gidilmiştir. "Burada endişelenecek bir şey yok, haydi yolumuza devam edelim" şeklindeki kurumsal pozisyonun, ekofeminist pozisyon pratiği aracılığıyla "aslında burada ciddi endişeler ve acil eylem için nedenler var" a dönüştürüldüğü bir pozisyon üzerinde çalışılmıştır. Savundukları ekofeminist konumun hem yerleşik kurumsal gerçekleri hem de bunlara bağlı söylemsel güç ilişkilerini nasıl bozabildiğini göstermek istemişlerdir.

Kurumsal Sosyal Sorumluluk

Gallhofer (2018), kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlamalarıyla ilgili eleştirel bir çalışmaya yürütmüştür. Ekofeminist bir bakış ile Batı düalizminin ötesine geçerek kurumsal nitelikteki sorumluluk raporlamalarında farklı bir yaklaşıma gitmeyi hedefleyen yazar, teorik olarak ikili düşüncenin Batılı anlayışı ve insan-doğa ilişkisine ilişkin temsilleri nasıl şekillendirdiğinin altını çizmiştir. Batı düalizminin ötesine geçmenin bir yolu olarak ekofeminist bakışla bütünlüğü, birbirine bağlılığı ve insanların doğanın bir parçası olduğu bir doğa kavramını savunmuştur. Bu feminist bakış açısını kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk raporlamaları eleştirisine uygulamış, kurumsal doğa sorumluluğu ve kurumsal doğa sorumluluğu raporlaması kavramlarını gündeme getirmiştir.

Holy, Zeman ve Zeman (2021), ekofeminist teorilerden yola çıkarak ekofeminist pratiğe yönelik bir uygulama hazırlamışlardır. Kadınlar, sürdürülebilirlik ve etik tüketimin ana tema olarak işlendiği çalışma, Hırvatistan'da yürütülen bir ekolojik tabanlı turizm projesine dayanmaktadır. Yazarlar, etik tüketicilik ve sürdürülebilir kalkınma konularını esas alan sürdürülebilir bir turizm projesi aracılığıyla ekofeminist fikirlerin iş dünyasında uygulanmasının mümkün olduğunu savunmuşlardır. Ekofeminist iş uygulamalarının örnek olay incelemesini sunan çalışmada, proje web sitesinin analizi ve projeye ilişkin medyada yer alan haberlerin içerik analizi de bulunmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk ile ekofeminizm arasındaki ilişki konusunun henüz araştırılmadığından yola çıkılmış, projenin dönüştürücü sosyal potansiyeli yetersiz olsa da sürdürülebilir değişimin her zaman küçük adımlarla başladığı ifade edilerek proje aracılığıyla ekofeminist projelerin gerçek hayatta gerçekleştirilmesine yeni bir ivme kazandırıldığı vurgulanmıştır.

Topić (2022), kurumsal sosyal sorumluluğun ve medyanın bir analizini sunmuş; hem ana akım medyada (Birleşik Krallık) kurumsal sosyal sorumluluğun kapsamını hem de -medyanın gücü ve sosyal statüsü nedeniyle kurumsal sosyal sorumluluktan farklı bir kavram olduğunu belirttiği- medya sosyal sorumluluğu kavramını analiz etmiştir. Bununla birlikte kurumsal sosyal sorumluluk ve kadınlara ilişkin araştırmalar da tartışılmış, ekofeminist teori ve genel olarak kadın çalışmaları ile bağlantı kurulmuştur.

Widianingsih ve ark. (2022), dönüştürücü (transformatif) ekofeminizm perspektifinden üniversite sosyal sorumluluğuna çalışmıştır. Feminist temelli araştırmanın verileri toplama sürecinde gözlem, derinlemesine görüşme ve odak grup görüşmelerine başvurulmuştur. Üniversitenin sosyal sorumluluğunu

gerçekleştirme konusundaki eylemlerini yönlendiren 27 göstergenin yer aldığı sekiz boyuttan oluşan sosyal sorumluluk kapsamı için bir çerçeve sunulmuştur. Dürüstlük, profesyonellik ve girişimcilik tabanlı örgütsel kültür, bahsedilen boyutlarda hedeflerin gerçekleştirilmesi için güçlendirici bir değer olarak görülmüştür.

Bakım (Özen) Etiği

Bakım (özen) etiğinin Batı'daki düşünsel gelişimi feminist düşünce hareketleriyle birlikte konumlandırılabilen, geçmiş 1960'lara kadar gitmektedir. Geleneksel etik kuramların tamamen dışındadır ve ortaya çıkışı da eleştirel bir bakış biçimindedir. Ahlak felsefesine farklı bir bakış getirebilmesinde; ahlak felsefesi yönüyle kadın çalışmalarının önemini, kadının saygınlığını ve kadın bakışıyla ahlak felsefesinin belirli temel sorunlarına verebileceği karşılıkları esas alması önemli bir paya sahiptir. Feminist düşüncenin ilerlemesine paralel olarak etkilediği alanların da genişlediği görülmektedir (Çelik, 2016, s 73,75; Held, 2006'dan aktaran Çelik, 2016, s 75). Bahsedilen genişleme ekofeminist çalışmalarda örgütsel düzlemde de gözlenmektedir.

Phillips'in (2019) yine kurumsal çevreciliğe karşı olan diğer çalışmasında, insan ile insan dışı doğa arasındaki bağlantılara odaklanan ekofeminist, duyarlı bir bakım etiği önerilmektedir. Phillips'in (2020) izleyen çalışmasında bu kez çevre yönetimine ekofeminist bir eleştirel bakış ile yine bir bakım (özen) etiği önerisine gidilmiştir.

Sürdürülebilir örgütsel uygulama olarak bakımın değeri üzerine düşüncelerini açıklayan Young (2018), aşırı erkeksi örgüt kültürünün hem kadınlara hem de çevreye yönelik saldırılarının arttığına dikkat çekmektedir. Young, bu tür saldırıların Dünya'nın her yerinde kadınların bakım emeklerinin gerektiği şekilde takdir edilmesinin reddiyle devam ettiğini ifade etmektedir. Sırf kadınlarla olan uzun tarihsel ilişkisi nedeniyle bakımın değerinin düşürülmekte olduğunu, buna izin verilmeye devam edilirse mevcut örgütsel biçimlerin giderek daralan tartışmalı bölgelere yayılmaya yönelik stratejik arayışlarında daha da acımasız hale gelmesinin muhtemel olduğunu savunmaktadır. Buna karşılık, hiçbir beden diğerinden daha aşağıda görülmediği ekofeminist bir odağın mevcut krizlerle gelinen durumda teorik ve pratik bir yaklaşım yaratma potansiyeline sahip olduğunun üzerinde durmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma ve Kurumsal Sürdürülebilir Rekabet

Irving ve Helin'e (2018) göre düalizm, kurumsal ve örgütsel söylemleri şekillendiren, sosyal ve politik kimlikleri değiştiren, hiyerarşik ilişkiler içerisinde köklü ve ilerici bir sınıflandırma sistemidir. Kurumsal söylemlerin toplumsal cinsiyet ile doğayı yapısal olarak nasıl birbirine bağladığı konusuna daha az ilgi gösterildiğini ifade eden yazarlar, buradan yola çıkarak sürdürülebilir kalkınmanın mevcut kavramsallaştırmalarında cinsiyet ve doğanın birbirine bağlılığının nasıl daha iyi anlaşılabilceğine odaklanmışlardır. Sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal söylemlerde kullanılmaya devam edilmesi halinde, bu söylemlerde toplumsal cinsiyet ve doğa üzerinde uygulanan iç içe geçmiş tahakküm sistemlerini açığa çıkarmaya yönelik çalışmalara ihtiyacın bulunduğunu belirtilmektedir. Bu güçlü söylemleri, inşa edilen toplumsal cinsiyet ve doğa temsillerine vurgu yaparak inceleme amacıyla sürdürülebilir kalkınma söyleminin bir ekofeminist okumasına gidilmiştir. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'nin oluşturduğu sürdürülebilir kalkınma söyleminin toplumsal cinsiyet ve doğa temsillerini nasıl inşa ettiğini inceleme amacı güdülmüştür. Plumwood'un (1993) ekofeminist perspektifinden gerçekleştirilen söylem analizi, Konsey'in iş dünyasının yeni gündemi olarak ortaya koyduğu 2050 vizyonu dokümanı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yazarlar, ilk bakışta insanlığın bugün karşı karşıya olduğu birçok krizin yol haritası gibi görünebilecek konunun, gerçekte hiyerarşi ve tahakküm biçimlerini azaltmak yerine güçlendiren eski yerleşik söylemlerdeki yeni değişikliklerden ibaret olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Pan ve ark. (2020), ekofeminist teorinin de içinde bulunduğu kuramsal yaklaşımları temel alan bir görgül çalışma yürütmüşlerdir. Kadın yöneticilerin katılımı, etik olmayan çevresel davranışlar, proaktif çevre stratejisi ile kurumsal sürdürülebilir rekabet avantajı arasında bir ilişki model kurmuşlardır. Çin'deki imalat sektöründe yer alan 524 şirketten toplam 496 kadın yöneticiyi içeren çalışmanın analizlerinde çoklu regresyon yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar, kadın yöneticilerin katılımının hem etik olmayan çevresel davranış üzerindeki engelleyici etkiyi hem de proaktif çevre stratejileri üzerindeki uyarıcı etkiyi içeren kurumsal sürdürülebilir rekabet avantajı üzerinde iki kat olumlu etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Çalışmada aynı zamanda işletmelerin iç ve dış perspektiflerinden "muhafazakâr" ve "proaktif" davranışların sınır koşullarını da araştırılmıştır. Ancak hem çevresel paydaş baskısının hem de çevresel liderliğin ilimlilaştırıcı etkisinin aynı anda yüksek olması durumunda, daha fazla iyileşme olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Ekofeminist Literatürün Aksi Yöndeki Değerlendirmeler

Erkeklerin ve kadınların çevresel tutumlarının farklı olduğuna dair öneriler olsa da işyerinde bu farklılıkları inceleyen ve değerlendiren çok az çalışma bulunmasından yola çıkan Wehrmeyer ve McNeil (2000) bir anket ile bu konuyu değerlendirmiştir. Ekofeminist yazarların, kadınların çevresel tutumlarının üstünlüğüne ilişkin iddiaları ve iş dünyasının çevreye ilişkin tutum ve davranışlarını değiştirmesine yönelik söylemler göz önüne alındığında, bu çalışmaların azlığının bir sürpriz olduğu belirtilmiştir. Birleşik Krallık'taki bir ilaç şirketinde 1022 (%37'si kadın) katılımcılı bir anket üzerinde çalışılarak bir karşılaştırmaya gidilmiştir. Ancak çevre tutum sonuçlarının, çevre etiğinin teorik biçimiyle pek örtüşmediği sonucuna varılmıştır. Bunun yerine, kadınların çevresel davranışlara aktif olarak katılma olasılıklarının daha yüksek olduğu ve çevre sorunlarına çözüm arayışında teknolojinin rolüne karşı daha fazla şüpheli davrandıkları görülmüştür. Buna ek olarak, erkeklerin çevresel rasyonellik ile davranışları arasında çok daha büyük bir tutarlılık aradığı; erkeklerin tutumlarının da örgütsel hiyerarşideki konumlarından çok daha fazla etkilendiği belirtilmektedir.

Benzer şekilde örgütsel düzeyde kadınlar ve çevre arasındaki bağın önemine büyük bir vurgu olmasına rağmen çok az görgül çalışmanın bulunduğunu belirten Nugent ve Shandra (2015), ekofeminizmden ve bireysel düzeydeki tutum ve davranışlardaki cinsiyet farklılıklarına ilişkin görgül literatürden türetilen hipotezleri, ülkeler arası bir örneklem aracılığıyla çoklu regresyon modeli ile test etmişlerdir. Diğer sonuçlarının yanı sıra çalışma, kadınlara yönelik genel baskının ve çevresel bozulmanın ortak bir kaynakla bağlantılı olduğu yönündeki geniş ekofeminist iddialara herhangi bir destek bulunamadığını göstermiştir.

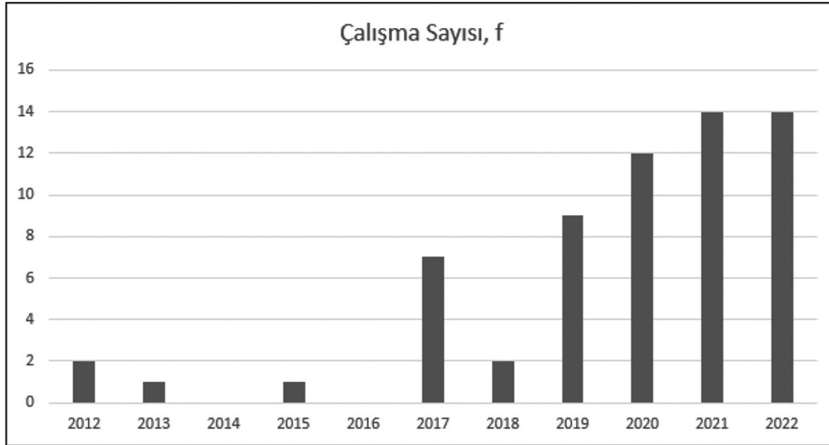
ULUSAL LİTERATÜRÜN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BULGULAR

İkinci ve dördüncü araştırma soruları çerçevesinde, "Yöntem ve Veri" bölümünde Şekil 2'deki akış çerçevesindeki tarama sonucu elde edilen veriler değerlendirildiğinde, ilk makalenin yayımlandığı 1996'da iki makale karşımıza çıkmaktadır. 2016 sonuna kadar toplam 7 makale yayımlanmasına karşın son yıllarda çalışma sayısında süreklilik arz eden bir artış görülmektedir. En çok çalışma (f=14), 2021 ve 2022 yıllarında yapılmıştır. Özellikle 2019'dan itibaren son dört yıl yüksek çalışma sayısı ve artış eğilimi gözlenmektedir. Söz konusu dört yıllık dönemde yapılan çalışmalar (f=49), toplam makale sayısının %64,5'ini oluşturmaktadır. 2023 yılında, kesit tarihi olan 21.8.2023'e kadar 11 çalışmanın yayımlanması artışın 2023'de de süreceğinin işaretini vermiştir. Bu sonuçlar,

dördüncü araştırma sorusunun yanıtı olarak Türk akademik dünyasında ekofeminizme yönelik yayınlarda belirli bir yükselişi gösterecek gelişimin bulunduğu sonucunu vermektedir. Tablo 1’de, 2012 yılı başından 2022 yılı sonuna kadar olan aralıktaki çalışma sayıları verilmiş, bu artış ayrıca Şekil 3’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yıllar İtibarıyla Çalışma Sayıları

Yıl	Çalışma Sayısı, f
2012	2
2013	1
2014	0
2015	1
2016	0
2017	7
2018	2
2019	9
2020	12
2021	14
2022	14

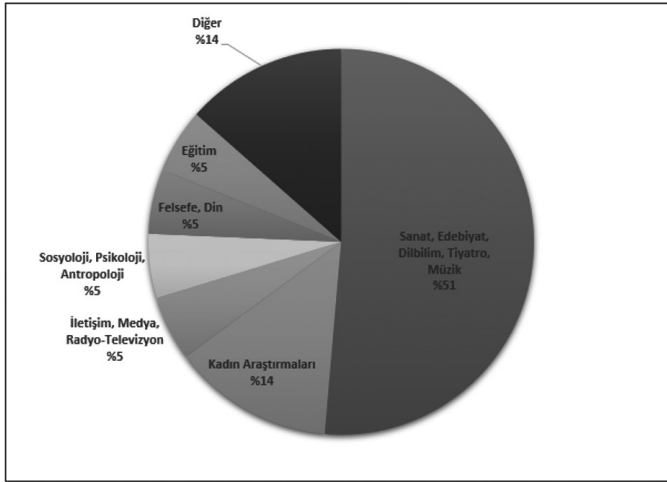
Şekil 3. Yıllar İtibarıyla Çalışma Sayıları

Konu alanı tanımlı 37 makale, konular itibarıyla Tablo 2 ve Şekil 4’de gruplanmıştır. Sanat, edebiyat, dilbilim, tiyatro ve müzik konuları tüm çalışmaların %51’ini oluşturmaktadır. İkinci araştırma sorusunun cevabı, ekofeminizme yönelik olarak yapılmış akademik çalışmaların yukarıda anılan alanlarda

yoğunlaştığı şeklindedir. Bu grubun ardından gelen kadın araştırmaları konusunda sadece 5 çalışma yayımlanmış olup bu sayı toplam çalışmaların %14'üne karşılık gelmektedir. Oysa aynı zaman diliminde (2022 sonuna kadar), ekofeminizmin türediği alan olan “feminizm” içerikli sorguda 594 çalışmadan 127'si, bir başka deyişle %21'i kadın araştırmaları makalesidir. Yukarıda belirtilen ekofeminizmin %51'lik grubunun, aynı paraleldeki feminizm çalışmalarında %37'lik bir yer bulması, ekofeminizm ve feminizme yönelik çalışmalarda öne çıkan konular aynı olmakla birlikte sayısal değerlerde paralellik olmadığını göstermektedir.

Tablo 2. Çalışma Konuları

Konu	Çalışma Sayısı, f	Yüzde
Sanat, Edebiyat, Dilbilim, Tiyatro, Müzik	19	51
Kadın Araştırmaları	5	14
İletişim, Medya, Radyo-Televizyon	2	5
Sosyoloji, Psikoloji, Antropoloji	2	5
Felsefe, Din	2	5
Eğitim	2	5
Diğer	5	14

Şekil 4. Çalışma Konuları Dağılımı

Makalelerin yayımlandığı dergiler dikkate alındığında 76 makalenin farklı dergilere dağıldığı gözlenmektedir. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan dört makale, edebiyat ve dil konularının öne çıktığını göstermektedir. Bu sonuç yukarıda konuya göre yapılan değerlendirmede ilk

sırada yer alan %51'lik grup ile paraleldir. Yine dört makalenin yayımlandığı Fe Dergi ile ikişer makalenin yayımlandığı Kadın Araştırmaları Dergisi ile Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, yayınlarda kadın araştırmaları dergilerinin varlığını hissettirmektedir. Dil ve Edebiyat Araştırmaları ile Türklük Bilimi Araştırmaları dergilerinde ikişer makale yayımlanırken diğer çalışmaların birer adet ile diğer dergilere dağıldığı saptanmıştır. Burada, belirli dergilere aşırı bir yığılmanın gözlenmemesi, henüz belirli dergilerin konuyu sürüklediği bir aşamaya gelinmediği sonucuna işaret etmekte, bu yönüyle gelişime açık bir konumda olduğu sonucuna varılmaktadır.

Makalelerde toplam 86 yazarın yer aldığı, bu yazarlardan 84'ünün çalışmalarda birer kez yazar olarak bulunduğu saptanmıştır. Bu sonuç, ekofeminizm konusunun yazarlar tarafından tekrarlanan bir çalışma olarak ele alınmadığını göstermekte, konuya bir kez çalışan yazarların tekrar çalışma oranının çok düşük olduğu sonucuna varılmaktadır. Ancak, makalelerin büyük bölümünün son dört yılda yayımlanmasının, yazarların izleyen yıllarda tekrar yayın sunabileceği, dolayısıyla konunun yine gelişime açık bir noktada olduğunun göstergesi olabileceğini düşündürmektedir.

Asıl detaylı incelemenin yürütüldüğü, Şekil 2'deki sistematik literatür çalışması ve izleyen doküman analizi çerçevesinde elde edilen sonuç, örgütsel alanda bir çalışmanın olmadığını göstermiştir. Yani, uluslararası alanda ekofeminizm konusunda yapılmış çalışmaların önceki bölümde ayrıntılandırılan örgütsel alandaki ilgisine karşın, üçüncü araştırma sorusunun karşılığı olarak ulusal akademik literatürde örgütsel alanda yapılmış çalışmaya rastlanmamıştır. Uluslararası alanla farklılık gösteren bu konunun da gelişime açık olduğu ve akademisyenlerimizce çalışılabilecek bir alan olduğunu gündeme getirmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Çalışmanın iki ana bölümünden uluslararası literatürde örgütsel düzlemde yapılan çalışmaların incelenmesinde, veri kaynağı olarak "Web of Science" ve "Scopus" veri tabanlarının kullanıldığı, sistematik literatür taraması ile uluslararası literatürdeki çalışmaların ortaya konduğu ve doküman analizi yöntemiyle ayrıntılı incelemeye gidilerek örgütsel alandaki çalışmaların değerlendirildiği bir yol izlenmiştir. Sonuç olarak, anılan çalışmalar örgütsel değişim ve postmodernizm, hesap verebilirlik, etik davranış, örgütsel ve bireysel etik, kurumsal gerçek, söylem ve uygulamalara yönelik görüşler, kurumsal sosyal sorumluluk, bakım (özen) etiği, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sürdürülebilir rekabet, ekofeminist literatürün aksi yöndeki

değerlendirmeler şeklinde gruplanarak ilgili bölümde detaylı olarak sunulmuştur. Bahsedilen gruplamanın ekofeminizm ve örgütsel alan ilişkisinde akademik alana önemli fayda getireceği ve kaynak niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

İkinci ana bölümde, DergiPark veri tabanı esas alınarak ulusal literatürde ekofeminizm konusunun varlığı üzerinde durulmuştur. Ayrı bir sistematik literatür taraması yürütülmüş, doküman analizi ve betimsel analiz ile çalışma sürdürülmüştür. Sonuç olarak Türk literatüründe ekofeminizme ilginin arttığı, özellikle son dört yıl içinde artan makale sayılarıyla somutlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte kadın araştırmaları dergilerinde ekofeminizme daha fazla yer verilebileceği düşünülmektedir.

Birinci ana bölümde gruplanan ve ayrıntılandırılan, “Web of Science” ve “Scopus” veri tabanlarından alınan örgütsel alana yönelik uluslararası dergilerdeki ekofeminizm çalışmalarına karşın, konunun ulusal alanda hiç çalışılmamış olduğu saptanmış, dolayısıyla gelişime açık bir husus olarak görülmüştür.

Ulusal ve uluslararası alanda iki ayrı sistematik literatür taramasının sunulması, gerek örgütsel alandaki ekofeminizm çalışmalarının incelenmesi gerek ulusal alanda ekofeminizmin değerlendirilmesi, bu yönde ilk çalışma olması, çalışmanın önemini ve akademik alana katkısını göstermektedir.

Gelecek çalışmalarda, ulusal ve uluslararası literatürdeki ekofeminizm çalışmalarının karşılaştırmalı olarak sunulabileceği ve faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, feminizm ve ekolojiden türeyen ekofeminizmin bu iki alanla karşılaştırmalı analizlerinin katkıları olacaktır. Ek olarak, DergiPark ve diğer kaynaklarda tematik analiz ve bibliyometrik analiz gibi tekniklerin kullanılmasıyla farklı tespitlere ulaşılabileceği ve yol haritası önerilerinin çıkabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkayış, A. (2021). Felsefe eğitiminin önemi ve çevre etiği. Emrah Akyüz (Ed.), *Çevre Etiği ve Spinoza* içinde (s. 13-42). Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Ayaz, H. (2014). Çevreci eleştiri üzerine genel bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(1), 278-292.
- Barthold, C, Bevan, D. & Corvellec, H. (2022). An ecofeminist position in critical practice: Challenging corporate truth in the Anthropocene. *Gender, Work and Organization*, 29(6), 1796-1814.
- Bell, E, Meriläinen, S, Taylor, S, et al. (2020). Dangerous knowledge: The political, personal, and epistemological promise of feminist research in management and organization studies. *International Journal of Management Reviews*, 22, 177-192.
- Buckingham, S. (2004). Ecofeminism in the Twenty-first Century, *The Geographical Journal*, 170(2), 146-154.

- Buhr, N. & Reiter, S. (2000). Environmental disclosure and accountability: An ecofeminist perspective. *Sixth Interdisciplinary Perspectives on Accounting Conference*, 9-12 July 2000, Manchester, England.
- Bullis, C, Glaser, H. (1992). Bureaucratic discourse and the goddess: Towards an ecofeminist critique and rearticulation. *Journal of Organizational Change Management*, 5(2), 50-60.
- Casey, C. (2004). Contested rationalities, contested organizations. *Journal of Organizational Change Management*, 17(3), 302-314.
- Crittenden, C. (2000). Ecofeminism meets business: A comparison of ecofeminist, corporate, and free market ideologies. *Journal of Business Ethics*, 24, 51-63.
- Çelik, R. (2016). Bakım/ özen etiği ve eğitim felsefesinde feminizm temelli bir yaklaşım. *Fe Dergi*, 8(2), 73-85.
- DergiPark (2023). *DergiPark*. (21/08/2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/> adresinden ulaşılmıştır).
- DergiPark Hakkında (2023). *Hakkında*. (01.09.2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/page/about> adresinden ulaşılmıştır).
- Elango, B, Paul, K, Kundu, SK. et al. (2010). Organizational ethics, individual ethics, and ethical intentions in international decision-making. *Journal of Business Ethics*, 97, 543-561.
- Ertan, B. (2004). 2000'li yıllarda çevre etiği yaklaşımları ve Türkiye. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 93-108.
- Eryılmaz, Ç. (2017). Sosyal bilim paradigmaları çerçevesinde çevre sosyolojisi'nin kuramları ve kavramları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 159-174.
- Gallhofer, S. (2018). Going beyond western dualism: towards corporate nature responsibility reporting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(8), 2110-2134.
- Haneem, F., Ali, R., Kama, N., et al. (2017). Descriptive analysis and text analysis in systematic literature review: A review of master data management, *2017 International Conference on Research and Innovation in Information Systems (ICRIIS)*, 16-17 July 2017, Langkawi, Malaysia, (pp. 1-6).
- Held, V. (2006). *The ethics of care*. Oxford: Oxford University Press.
- Holy, M., Zeman, M. G. & Zeman, Z. (2021). From ecofeminist theories to ecofeminist practice: Women, sustainability and ethical consumerism. In: Martina Topić, George Lodorfos, G. (Eds.), *The sustainability debate (Critical studies on corporate responsibility, governance and sustainability, Vol. 14)*, (pp. 123-140). Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Howell, NR. (1997). Ecofeminism: What one needs to know, *Zygon*, 32(2), 231-241. Doi: 10.1111/0591-2385.861997085
- HR Magazine (2018). *World's first chief feminism officer job advertised, Rachel Muller-Heyndyk, 04 July 2018*. (18/08/2023 tarihinde <https://www.hr magazine.co.uk/content/news/worlds-first-chief-feminism-officer-job-advertised> adresinden ulaşılmıştır).
- Hutchings, E, Loomes, M, Butow, P. et al. (2020). A systematic literature review of health consumer attitudes towards secondary use and sharing of health administrative and clinical trial data: A focus on privacy, trust, and transparency. *Systematic Reviews*, 9(235).
- Irving, S, Helin, I. (2018). A world for sale? An ecofeminist reading of sustainable development discourse. *Gender, Work and Organization*, 25(3), 264-278.

- King, Y. (1989). Chapter 2: The ecology of feminism and the feminism of ecology, In: Judith Plant (Ed.), *Healing the wounds: the promise of ecofeminism*, (pp. 18-28), Philadelphia: New Society Publishers.
- Lauwers, M. (2016). Angles and “limes” in American studies: Ecofeminism in the research field, *Angles*, 3. Doi: 10.4000/angles.1649
- Liberati A, Altman DG, Tetzlaff J, et al. (2009). The PRISMA Statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: Explanation and elaboration. *PLoS Medicine*, 6(7), e1000100.
- Nehir, R. (1993). *Türkiye’de çevre koruma çalışmalarının örgütlenmesi*, Yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Nugent, C. & Shandra, JM. (2009). State environmental protection efforts, women’s status, and world polity: A cross-national analysis. *Organization & Environment*, 22(2), 208-229.
- O’Leary, Z. (2004). *The essential guide to doing research*. London: Sage Publications.
- Pan, C, Guo, H, Jiang, Y, et al. (2020). The double effects of female executives’ participation on corporate sustainable competitive advantage through unethical environmental behavior and proactive environmental strategy. *Business Strategy and the Environment*, 29(6), 2324-2337.
- Phillips, M. (2014). Re-writing corporate environmentalism: Ecofeminism, corporeality and the language of feeling. *Gender, Work and Organization*, 21(5), 443-458.
- Phillips, M. (2019) “Daring to care”: Challenging corporate environmentalism. *Journal of Business Ethics*, 156, 1151-1164.
- Phillips, ME. (2020). Reconnecting with nature: An ecofeminist view of environmental management. *Geographical Research*, 58(2), 154-166.
- Phillips, M. & Willatt, A. (2020). Embodiment, care and practice in a community kitchen. *Gender, Work and Organization*, 27, 198-217.
- Plumwood, V. (1986). Ecofeminism: An overview and discussion of positions and arguments, *Australasian Journal of Philosophy*, 64(Sup1), 120-138.
- Plumwood, V. (1993). *Feminism and the mastery of nature*. London: Routledge.
- Polat, NH, Topcu, T. Çevre sorunlarına mitlerin ışığında çözüm önerileri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 2018, 44, 169-192.
- Puleo, AH. (2017). What is ecofeminism? *Quaderns de la Mediterrània*, 25, 27-34.
- Radford Ruether, R. (1995). Ecofeminism: symbolic and social connections of the oppression of women and the domination of nature. In: Carol J. Adams (Ed.), *Ecofeminism and the sacred* (pp. 13-23), New York: The Continuum Publishing Company.
- Rao, M. (2012). Ecofeminism at the crossroads in India: A review. *DEP - Deportate, Esuli, Profughe*, 20(12), 124-142.
- Resurrección, BP. (2013). Persistent women and environment linkages in climate change and sustainable development agendas, *Women’s Studies International Forum*, 40, 33-43.
- Scopus (2023). *Scopus*. (20/08/2023 tarihinde <https://www.scopus.com/> adresinden ulaşılmıştır).
- Spretnak, C. (1987). Ecofeminism: Our roots and flowering, *Ecospirit*, 3(2), 2-9.
- Thomas, R. & Davies, A. (2005). What have the feminists done for us? Feminist theory and organizational resistance. *Organization*, 12(5), 711-740.

- Topić, M. (2022). Corporate social responsibility: An ecofeminist reading of the concept. In: Martina Topić (Ed.), *Corporate Social Responsibility and Environmental Affairs in the British Press* (1st ed., pp. 53-98). New York: Routledge.
- Urinbojev, R, Wickenberg, P. & Leo, U. (2016). Child rights, classroom and school management: A systematic literature review, *The International Journal of Children's Rights*, 24(3), 522-547.
- Web of Science (2023). *Clarivate Web of Science*. (20/08/2023 tarihinde <https://www.webofscience.com/> adresinden ulaşılmıştır).
- Wehrmeyer, W. & McNeil, M. (2000). Activists, pragmatists, technophiles and tree-huggers? Gender differences in employees' environmental attitudes. *Journal of Business Ethics*, 28, 211-222.
- Widianingsih, LP, Triyuwono, I, Djamhuri, A, et al. (2022). University Social Responsibility from the Transformative Ecofeminism Perspective. *The Qualitative Report*, 27(6), 1688-1709.
- Wood, B, Williams, O, Nagarajan, V. et al. (2021). Market strategies used by processed food manufacturers to increase and consolidate their power: A systematic review and document analysis. *Global Health*, 17, 17. Doi: 10.1186/s12992-021-00667-7
- World Economic Forum (2023). *The Global Risks Report 2023, 18th Edition, Insight Report*, In partnership with Marsh McLennan and Zurich Insurance Group, 11 January 2023. (02/08/2023 tarihinde <https://www.weforum.org/reports/globalrisks-report-2023/> adresinden ulaşılmıştır).
- Young, A. (2018). Latest scientific discovery drops bombshell — 'Mother Nature' is biologically male — Ruminations on the value of care as sustainable organizational practice. *Gender, Work and Organization*, 25(3), 294-308. Doi: 10.1111/gwao.12185